

CHRONICON BREVE NORTMANNICUM,

(Anno 1041-1085.)

AUCTORE ANONYMO,

Nunc primum e ms. codice Neritinæ ecclesiæ editum.

MONITUM LUDOVICI ANTONII MURATORII.

Habemus Chronica permulta, eaque insignia ac edita, quibus describuntur præclara Nortmannicæ gentis gesta in Apulia, Calabria, atque Sicilia. Collectio nostra, uti statutum est, singula complectetur. Nunc autem editis adjungo breve hoc non antea editum quod exordio facto ab anno 1041 ad mortem usque celebratissimi principis Roberti Guiscardi Apuliæ ducis, hoc est ad annum 1085 deducitur. Postremæ eisdem lineæ tempus indicare videntur quo hæc litteris consignata sunt. Legitur nempe in fine : *Succedit Roberto Rogerius filius ejus, pater Willelmi tertii ducis Apuliæ, qui nunc feliciter ducatur.* Robertus Guiscardus post se reliquit Rogerium cognomento *Bursam*, sibi quoque successorem in Apuliæ ducatu. Genuit Rogerius ex Adela conjuge *Guilhelmum*, qui anno 1111 patri succedens in ducatu, eum tenuit ad annum usque 1127, quo tempore sub finem Julii vitam cum morte mutavit. Hujus principis mentionem habent Falco Beneventanus, Alexander Telesinus, Ordericus Vitalis, aliique scriptores. Quare ante annum 1127, Historiola hæc scripta videtur, adeoque non contemnenda. Debeo illam nobili, simulque litterarum amantissimo viro, Ignatio Mariæ Cæno Neapolitano, qui exemplar obtinuit a præclarissimo, et doctissimo viro Petro Polidoro. Monente autem Polidoro ipso, descriptus fuit hic libellus ex codice ms. archivi episcopalis Ecclesiæ Neritinæ (*di Nardò*), et collatum cum altero clarissimi viri Jacobi de Franchis, et unius ex marchionibus Tavianj. Neritinus codex circiter annum 1530 scriptus videbatur; alter vero ex scripturæ forma, aliisque conjecturis credebatur exaratus sub finem sæculi XII, aut initium sequentis XIII. Ignotum est mihi quantum ratione post annum 1074 tres anni exciderint. Erit et hujus opusculi usus, ubi chronologicæ controversiæ occurrunt de Nortmannicæ gentis prioribus gestis in Apulia atque Sicilia.

INCIPIT CHRONICON NORTHMANNICUM DE REBUS IN JAPYGIA ET APULIA GESTIS CONTRA GRÆCOS.

Anno 1041. Northmanni duce Arduino Langobardo primum invadunt Apuliam cum exercitu magno, et forti.

Anno 1042. Mense Martio Northmanni committunt prælium in Apulia cum Michaeli Protospathario imperiali, qui vocabatur Dulchianus, et vincunt eum. Mense Madio iterum ab iis factum est prælium, et iterum victi sunt Græci et Protospatharius. Et in Apulia captæ sunt multæ civitates et loca quæ erant Græcorum, et imperatoris Michaelis, cui hoc anno successit Constantinus.

Anno 1043. Meniachus magister cum exercitu Græcorum fecit prælium contra Northmannos circa Materam, et fuit magna plaga in utroque exercitu.

Anno 1045. Argyrus Bariensis imperialis catapanus, et dux Græcorum, vadit in Tarentum contra Northmannos, et vincit eos; et deinde vadit in Trannum, et vincitur ab eis, duce Guillelmo Ferrebriachio, qui intitulatus est primus comes Apuliæ.

Anno 1046. Factum est iterum prælium in Apulia inter Græcos et Northmannos. Et isti fugaverunt, et dissipaverunt exercitum Græcorum; et fuit Drogo dux eorum, qui fuit secundus comes Apuliæ.

Anno 1048. Northmanni iverunt contra Græcos in Calabriam, et invaserunt eam, et victi sunt Græci circa Tricaricum. Humphredus capit Trojam, et facit castrum in Bachareza.

Anno 1051. Drogo interficitur in Apulia, et succedit Humphredus.

Anno 1052. Fit prælium cum Argyro catapano Græcorum, et a Northmannis iterum fugatur exercitus ejus circa Tarentum. Et item factum est prælium circa Crotonem in Calabria, et victus est Sico Protosphata. Et dominium Northmannum factum est magnum in Calabria et Apulia; et crevit potentia et timor eorum in omni terra.

Anno 1053. Northmanni bellum gerunt cum Leone papa, et principe Beneventano et catapano imperiali in principatu Beneventi; et fugatur Radulphus princeps, et Leo papa capitur ab Humphredo et Northmannis; et fit magna strages in mense Junio.

Anno 1054. Moritur Constantinus imperator, qui cognominatus est Monomachus; et post eum imperat Theodora, quæ fuit Constantini, et soror Zois imperatricis Augustæ.

Anno 1055. Humphredus fecit prælium cum Græcis circa Oriam, et vicit eos. Gaufredus comes comprehendit Neritonum et Ditium. Robertus comes ivit super Callipolim, et fugatus est iterum exercitus Græcorum in terra Tarentina, et captum est Hydrontum, et castrum Minervæ.

Anno 1056. Mortuus est Humphredus. et intravit comes Apuliæ Robertus, qui dictus est Guiscardus.

Factum est prælium mense Septembri circa Tarentum, et Græci victi sunt, et facta est magna strages hominum a Tarento usque ad Hydrontum, et omnes urbes et terræ factæ sunt de dominio [vel hominio] Northmannorum. Moritur Theodora Augusta, et succedit Michael, qui dictus est Straticus.

Anno 1057. Michael deponit imperium, et intrat imperator Isacius.

Anno 1058. Fuit magna fames in terra Tarentina, et Calabria; et postea venit pestis, et morui sunt homines cum animalibus in numero maximo in mense Madio.

Anno 1059. Robertus comes Apuliæ factus est dux Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ a papa Nicolao in civitate Melphis: et fecit ei hominum de omni terra. Imperator Isacius renuntiat imperium, et fit imperator Constantinus Ducas.

Anno 1060. Mense Madio comprehensa est civitas Tarenti per ducem Robertum; et postea ivit super Brundisium, et cepit eam. Malgerus comes ivit super Oriam, et fugavit Græcos ab ea. Mense Octobri venit Miriarcha cum exercitu imperiali, et fecit prælium magnum contra Robertum, et Malgerum, et fugavit Northmannos, et iterum recuperavit eas cum aliis terris, et Hydronte.

Anno 1061. Mense Januario Rogerius comes intravit Mandurium, et Robertus dux comprehendit Acherontiam, et ivit contra Græcos obsidentes Melphim, et fugavit eos.

Anno 1062. Robertus dux cepit iterum Brundisium, et fugavit Græcos, et comprehendit Miriarcham in prælio, et postea ivit super Oriam, et iterum cepit eam, et fecit castrum in Mejana.

Anno 1063. Mense Aprili mortuus est Gaufridus comes, et Goffridus filius ejus cepit Tarentum; deinde ivit super castrum Matulæ, et comprehendit eam, et castellum ejus.

Anno 1064. Robertus comes cepit Materam in mense Aprili; et mense Junio Goffridus comes comprehendit Castanetum. Et mense Septembri mortuus est Malgerus comes, et deinde mortuus est in Tarento Guilielmus comes ejus.

Anno 1067. Mabrica cum exercitu magno Græcorum fugavit Northmannos, et iterum intravit Brundisium, et Tarentum. Postea ascendit super Castanetum, et recepit eam. Moritur Constantinus Ducas, et reliquit imperium Eudociæ uxori, et filiis ejus; quæ iterum fecit nuptias cum Romano, qui dictus est Diogenes, et ipse factus imperator.

Anno 1068. Goffridus comes obsedit montem Pillosum, et comprehendit eum in mense Junio. Mense Octobri captum est iterum Hydrontum, et fugati sunt Græci ab ea.

Anno 1069. Factum est prælium in campo Litti, et fugati sunt Græci; et Robertus dux cepit Gavi-num, Obbianum, et Barim.

Anno 1070. Robertus dux descendit super Brundisium, et Goffridus comes venit cum exercitu magno et forti in navibus, et facta est inter eos et

Mabrica crudelis dimicatio, et occisio hominum in obsidione ejus.

Anno 1071. Idem Robertus dux cepit Brundisium. Moritur Humbertus frater ejus. Romanus imperator deponitur, et excæcatur, et succedit Michael Ducas filius Constantini.

Anno 1072. Idem Robertus dux cum exercitu navali vadit ad capiendam Siciliam insulam, et Goffridus comes obsedit Panormum, et cepit eam. Et mense Junio intravit Robertus gloriosus in Panormum, et fugavit Saracenos ab ea et fecit triumphum magnum.

Anno 1073. Northmanni, et Petronius comes mense Januario ceperunt civitatem Traniensem. Et Robertus dux gloriosus reversus de Sicilia fugavit Petronium comitem circa Barim, et iterum comprehendit eam, et inimicatus est Petronius comes cum Rogerio.

Anno 1074. Idem Robertus dux ivit in Campaniam, et cepit multas civitates cum civitate Salerni, et inimicatus est cum papa Gregorio.

Anno 1078. Petronius comes cepit Tranium. Michael Ducas privatur imperio a Nichephoro, qui dictus est Botoniat, et ipse factus est imperator.

Anno 1079. Petronius comes intravit iterum Barim. Abiligardus comes ivit super Trojam, et fugavit Boamundum filium Roberti ducis, et obsedit, et cepit Asculum, et iterum Robertus dux recuperavit eam. Postea factum est prælium ibidem, et fugatus est Abiligardus cum militibus suis, et fugit in Constantinopolim, et ibi mortuus est inimicus duci Roberto.

Anno 1080. Robertus dux intravit iterum Tarentum, et Castanetum. Postea ivit cum exercitu super Barim, et fugavit Petronium, et iterum comprehendit eam cum civitate Trani. Et amicus est cum Gregorio papa in mense Junio, et confirmata fuit ab illo omnis terra quam habebat Robertus dux in Apulia, Calabria et Sicilia. Nichephorus imperator deponitur, et fit imperator Alexius.

Anno 1081. Michael Ducas, qui fuerat expulsus a Nichephoro, venit in Brundisium, et petiit auxilia contra Alexium a duce Roberto; et dux Robertus ivit cum eo ad Hydrontem, et ordinavit pro eo exercitum navalem multarum navium, et deinde cum eodem Michael e ivit ad insulam Coreyram, et cepit eam. Deinde ivit contra Dyrrachium cum xv millibus hominum; et factum est prælium in Dyrrachio, et a Roberto fugatus est Alexius. Et Robertus dux cepit Dyrrachium, et obtinuit victoriam magnam contra Græcos super eum.

Anno 1084. Gregorius papa obsidetur Romæ ab Henrico rege, qui constituerat papam Guibertum archiepiscopum Ravennatensem, et fecit schisma in Ecclesia et fuit ibidem coronatus ab eo. Gregorius vero vocavit ad auxilium suum Robertum ducem cum multitudine maxima Northmannorum in mense Madio, et liberatur ab eo, et adductus fuit in Sa-

Ieruum, et Henricus rex fugatus est de civitate A Romæ, et rediit in Teutonium.

Anno 1087. Robertus dux venit Brundisium cum exercitu Northmannorum magno et forti, et misit se in navibus in mari in mense Aprili, et ivit contra Venetos ad expugnandam Cassiopim. Et factum fuit prælium in mari, et victi sunt Veneti a duce Roberto. Moritur Salerni mense Madio Gregorius papa,

et ipse dux moritur in Cassiopi mense Julio. Corpus ejus reportatum est in Brundisium in mense Septembri, et fuit sepultum in ecclesia Sancti Sabini in civitate Venusii, sicut ipse ante mortem præceperat. Cor autem et interiora ejus sepulta sunt in Hydrunte. Succedit Roberto Rogerius filius ejus pater Willelmi III ducis Apuliæ, qui nunc feliciter ducatur.

Explicit Chronicon Northmannicum.

ANTE FINEM SÆCULI.

GAUFREDUS MALATERRA

MONACHUS BENEDICTINUS.

GAUFREDI MALATERRÆ

HISTORIA SICULA

AD FIDEM VETERUM MANUSCRIPTORUM A JOANNE BAPTISTA CARUSIO EDITA; NUNC ITERUM CUM PRIORIBUS EDITIONIBUS COLLATA, MULTISQUE MENDIS EXPURGATA.

(apud MURATORIUM *Rerum Ital. Script.*, tom. V, pag. 557.)

MURATORII PRÆFATIO.

Alter Normannicarum rerum scriptor in hac nostra Collectione succedit Gaufredus monachus Ordinis S. Benedicti, agnomento *Malaterra*, qui res sæculo xi gestas a Normannis in Apulia et Sicilia refert. Guilielmo Apulo synchronus fuit hic scriptor, atque ipsum, quod ille, argumentum pertractavit; sed aliquot fortasse annis serius scripsit. Exorditur autem et ille a primo Normannorum adventu in Apuliam, suamque Historiam deducit ad annum usque 11 pontificatus Urbani II papæ, indictionem vii, et iii Nonas Julias, hoc est ad annum 1099, quo idem pontifex iv Kalendas Augusti, e vivis sublatus est. Auctor et ipse gravis, eoque nomine etiam præ aliis commendandus, quod res gestas sub suis annis collocare nititur, unde plurima lux chronologicæ distributioni. Scripsit etiam Historiam hanc jussu ipsius Rogerii Siciliæ comitis (qui Roberti Guiscardi frater fuit), ut intelligas quanta in æstimatione is fuerit apud principem illum; eamque inscripsit Catanensi episcopo his verbis: *Beatæ memoriæ Georgio Catanensi episcopo frater Gaufredus ab antecessoribus Malaterra agonem trahens*. Corrigenus hic procul dubio textus editus, et scribendum agnomen. Porro hinc discimus, quod olim et ego adnotaveram pag. 344 Antiquitat. Estens, titulum *beatæ, bonæ, piæ*, aut *sanctæ memoriæ*, viventibus etiam tributum. Deinde memorat Gaufredus *habitum religionis, quo concingimur*: quæ verba, ut et alia quæ adduntur, satis indicant eundem sub S. Benedicti regula militasse. Adnotavit autem Rocchus Pirrus in Notitia Ecclesiæ Catanensis, post expulsos e Sicilia Sarracenos Rogerium Nortmannum, ejusdem Siciliæ debellatorem et comitem, præfecisse Catanensi Ecclesiæ Anserium monachum Benedictinum, ex monasterio Calabro S. Euphemie adscitum. Quare *ab initio sub disciplina regulari Ordinis S. Benedicti constituta est Catanensis Ecclesia*, ita ut idem esset abbas Catanæ ac episcopus: qui mos in subsequencia quoque secula pertransiit. Anserius vero ab anno 1091, quo constitutus est Catanæ episcopus, eam sedem implevit ad annum usque 1124, ut evincunt documenta a Roccho Pirro allata; ac proinde amplectendam puto conjecturam claris. Mabillonii in *Annalib. Benedictin.* ad ann. 1098, putantis, pro *Georgio*, quod edita Gaufredi nostri Historia habet, restituendum esse *Anserium*. Et sane librarii facile corruperint parum familiare Anserii nomen. Cum vero Catanensis episcopi refugium expelat Gaufredus, *ut tanto auxilio innixus, inimico dente mordere attentantes minus pertimescam, et principis nostri sustentamine fruar*: arbitratur idem Mabillonius a Gaufredo implorari patrocinium *tum adversus æmulos, tum erga principem, scilicet Robertum, cujus mandato hanc Historiam plano sermone scribere aggressus est*. Verum nomine *principis* indicari non Robertum, quia nullus tunc Robertus Siciliæ dominabatur, et